

УДК 331.5(477)

JEL J21, J23, J24, J31, J64

DOI 10.32782/2786-765X/2024-4-29

Серікова О.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0410-1242>

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена аналізу проблем інтеграції молоді до зайнятості. Досліджено особливості ринку праці України, які вплинули на зміну характеру соціально-трудова відносин та можливості молоді реалізувати свій трудовий потенціал. Наголошується на проблемі відчуження молоді, що формує соціальні та економічні ризики для українського суспільства. Наведено цілі та шляхи удосконалення інтеграції молоді до ринку праці, які охоплюють реформування шкільної, професійної та вищої освіти, діяльності територіальних центрів зайнятості, соціальної політики. Політика молодіжної зайнятості відіграє важливу роль для подальшого соціально-економічного розвитку країни. Освітня політика невіддільна від молодіжної політики зайнятості, тому реформи мають відбуватися комплексно з урахуванням процесів на ринку праці, в системі соціально-трудова відносин та в системі освіти.

Ключові слова: молодь, трудовий потенціал, зайнятість, ринок праці, освіта, соціально-трудова відносини, соціальна політика, політика зайнятості.

Постановка проблеми. Одним із чинників соціально-економічного розвитку країни є ефективне використання трудового потенціалу. Важливу роль у даному контексті відіграє молодь, від якої залежить майбутнє країни. З одного боку, молодь формує сучасні стратегії життя, в т.ч. в системі соціально-трудова відносин, з іншого боку, вона є вразливою категорією. Від того наскільки буде створено належні умови для реалізації її трудового потенціалу, сформовано відповідне інституційне та економічне середовище для швидкого переходу молоді від освіти до ринку праці буде залежати кар'єра молодих людей, структура зайнятості та подальший соціально-економічний розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мета підвищення рівня зайнятості молоді є пріоритетною в політиці багатьох розвинених країн світу. Тема молодіжної зайнятості простежується в доповідях міжнародних організацій, серед яких Global Employment Trends for Youth 2020: Technology and the future of jobs (ILO, 2020) [1], The European Youth Guarantee: A systematic review of its implementation across countries (ILO, 2017) [2], Renewing commitment to youth employment by endorsing a follow-up plan of action on youth employment for the period 2020–30 (ILO) [3]. Питання, які порушуються в даних та інших доповідях міжнародних організацій, черговий раз доводять актуальність пошуку шляхів подолання проблем інтеграції молоді до зайнятості.

Аспектам реалізації трудового потенціалу молоді, удосконаленню політики зайнятості, освітньої політики, спрямованої на пришвидшення переходу молоді на ринок праці, присвячено наукові праці багатьох вітчизняних науковців, які працюють у сфері економіки праці, соціальної політики. На необхідність модернізації системи професійної освіти в контексті молодіжної зайнятості наголошують В. Костиця та Т. Бурлай [4]. Проблеми освітньої підготовки, в т.ч. в умовах війни досліджує І. Петрова [5]. Проблеми переходу молоді від освіти до зайнятості, питання визначення практик підтримки соціально-трудова інклюзії порушує в своїх дослідженнях Т. Перегудова [6]. На необхідність формування мотивації до отримання робітничих професій для потреб регіональних ринків праці звертає увагу Г. Куліков [7]. Проблему розбалансованості професійної підготовки кадрів в Україні розглядає В. Антонюк [8]. В. Кириленко та Ю. Чалюк розглядають європейські програми підтримки молоді та пропонують стратегії самоорганізації NEET-молоді [9].

Про те, що молодіжна політика є однією з пріоритетних у сфері поглядів президентів України, є той факт, що щорічно готується доповідь про становище молоді. Серед останніх: «Реформування молодіжної політики відповідно до сучасних запитів молоді та держави», «Молодь на ринку праці: навички XXI століття та побудова кар'єри»,

«Участь молоді в процесах реформування держави» [10–12].

Не дивлячись на те, що молодь є важливою категорією населення для розвитку економіки країни, дослідження доводять неефективні та проблемні аспекти на ринку праці, в системі підготовки та при переході від освіти до роботи, що вплинуло на постановку мети публікації.

Мета статті. Дослідити особливості соціально-трудоваї інтеграції молоді в Україні з визначенням основних проблем, цілей та напрямів мінімізації негативних явищ на національному ринку праці.

Для досягнення поставленої мети використано такі наукові методи: статистичного аналізу при дослідженні рівня відчуження молоді від зайнятості, порівняльного аналізу та узагальнення при визначенні особливостей молоді на ринку праці в порівнянні з іншими віковими групами та дослідженні засобів покращення інтеграції молоді до соціально-трудоваї відносин, методи логічного аналізу та системності при визначенні напрямів удосконалення молодіжної політики в частині освітньої підготовки та інтеграції до зайнятості.

Інформаційною базою дослідження стали статистичні дані Державної служби статистики, закони України, постанови Кабінету Міністрів України, публікації українських науковців, доповіді Міжнародної організації праці, результати досліджень європейських тенденцій у контексті молодіжної політики.

Новизна роботи. Набуло подальшого розвитку обґрунтування напрямів соціально-трудоваї інтеграції молоді в Україні, що полягає в удосконаленні соціальної, освітньої та політики зайнятості, врахування чого призведе до зменшення рівня відчуження молоді на ринку праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними досліджень Міжнародної організації праці (МОП) рівень участі молоді у складі робочої сили в світі знижується, зменшується частка зайнятої молоді, рівень безробіття серед молоді залишається вищим, ніж серед груп дорослого населення, молодь потребує додаткових умов для реалізації своїх можливостей, які використовуються не повністю. За період 1999–2019 рр. чисельність зайнятої молоді зменшилася з 568 млн до 497 млн осіб. Залишається проблемою молоді категорії NEET (Not in Employment, Education or Training). Фахівці МОП звертають увагу на наявність перешкод виходу молоді на ринок праці. Важливим висновком досліджень МОП є те, що змінюються умови

зайнятості, формат соціально-трудоваї відносин, що формує як додаткові виклики та загрози, так і можливості [1].

Щодо стану в Україні, то аналіз статистичної інформації показав, низький рівень участі молоді у робочій силі, високий рівень безробіття для осіб вікової категорії 15–24, формування категорії NEET.

З рис. 1а, 1б, 1в видно, що для України характерне зменшення частки молоді, яка не працює та не навчається, у порівнянні з 2015 р. Якщо порівнювати частки NEET серед чоловіків та жінок, то серед останніх вона вища, що характерно і для світових тенденцій. Тобто простежується гендерний аспект відчуженості з боку жінок. Причому якщо для чоловіків тенденція позитивна – зменшується частка NEET, то для жінок тенденція нестабільна: в 2015 р. – 19,8%, 2019 р. – 19,9%, в 2021 р. – 18,0%, що більше частки серед чоловіків на 7,2%. Щодо аналізу за місцем проживання, то рівень молоді NEET у селі набагато вищий, на рівні 19–20%. Наявність означеної проблематики заслуговує на увагу і потребує з'ясування причин та шляхів розв'язання даної проблеми.

За аналізом недовикористання робочої сили в 2021 р. найгірші показники у молоді – 20,9 %, що приблизно вдвічі більше ніж в інших вікових категоріях. Найвищий рівень недовикористання серед жінок у віці 15–24 років – 22,4% та серед молоді в селі – 21,1% (рис. 2а, 2б, 2в).

Аналіз рівня недовикористання робочої сили за типом місцевості показав найвищі рівні у сільській місцевості в таких вікових групах: 15–24 роки, 25–29 років, 40–49 років та 50–70 років. В той час, як для осіб у віці 30–34 роки, 35–39 років рівень недовикористання вище в міській місцевості.

Рівень безробіття серед осіб у віці 15–24 найвищий. Станом на 2021 р. він дорівнював 19,1%. Для порівняння, рівень безробіття в середньому по Україні – 9,9%. Детальна інформація наведена на рис. 3.

Щодо тенденції за 2015–2021 рр., то рівень безробіття серед молоді не мав чіткої динаміки до зниження. Відбулося деяке покращення у 2018 р., 2019 р. В той час, як в 2020 р. рівень безробіття піднявся до 19,3 відсотків (рис. 4).

Актуальним питанням залишається професійна підготовка до потреб національного ринку з підвищенням частки тих, хто працевлаштовується за набутим фахом. Наведені тенденції обумовлені низкою причин. Так, підготовка в школі не орієнтує молоді на вибір подальшої спеціальності та можливості реалізації своїх знань. Відсутнє розуміння

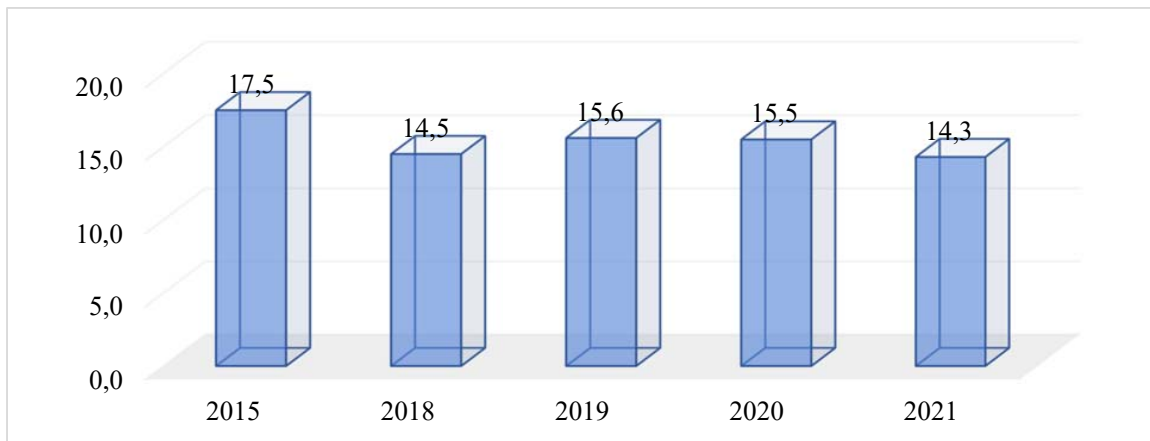

Рис. 1.а. Частка молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок у 2015, 2018–2021 рр., у відсотках у віці 15–24 роки

Джерело: [13]

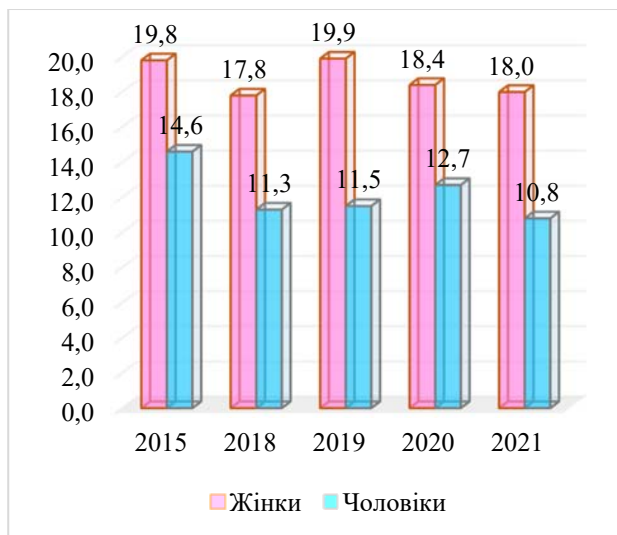

Рис. 1.б. Частка молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок за статтю у 2015, 2018–2021 рр., у відсотках до населення у віці 15–24 роки

Джерело: [13]

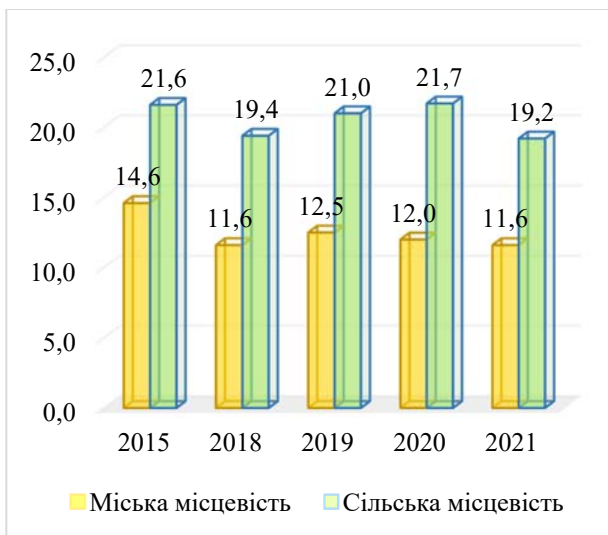

Рис. 1.в. Частка молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок за типом місцевості у 2015, 2018–2021 рр., у відсотках до населення у віці 15–24 роки

Джерело: [13]

процесів у попиті на ринку праці на різних фахівців, що ускладнює вибір подальшої професійної підготовки.

Досліджуючи проблематику професійної освіти та навчання в Україні, В. Костриця та Т. Бурлай пропонують для пришвидшення переходу молоді від освіти до навчання враховувати досвід країн Європейського Союзу, де 60% випускників системи професійної освіти знаходять своє перше робоче місце вже протягом місяця після закінчення навчання, 80% випускників – за пів року з конкурентоспроможною заробітною платою. Орієнтиром сучасної освітньої політики Європейського Союзу став напрям – зробити професійну

освіту привабливою для молоді за рахунок відповідності потребам ринку праці. Для цього застосовуються різні інструменти доступності, підвищення якості освіти, заохочення молодих людей, гнучкості набуття професійних знань та роботи, можливостей реалізації навичок тощо [4].

Вітчизняні науковці часто звертають увагу на невідповідність попиту та пропозиції робочої сили, говорячи про необхідність розвитку професійної освіти в Україні. Так Г. Куліков стверджує, що чинна система підготовки кадрів характеризується високою інерційністю і не завжди відповідає потребам ринку праці. Досліджуючи досвід Фінляндії,

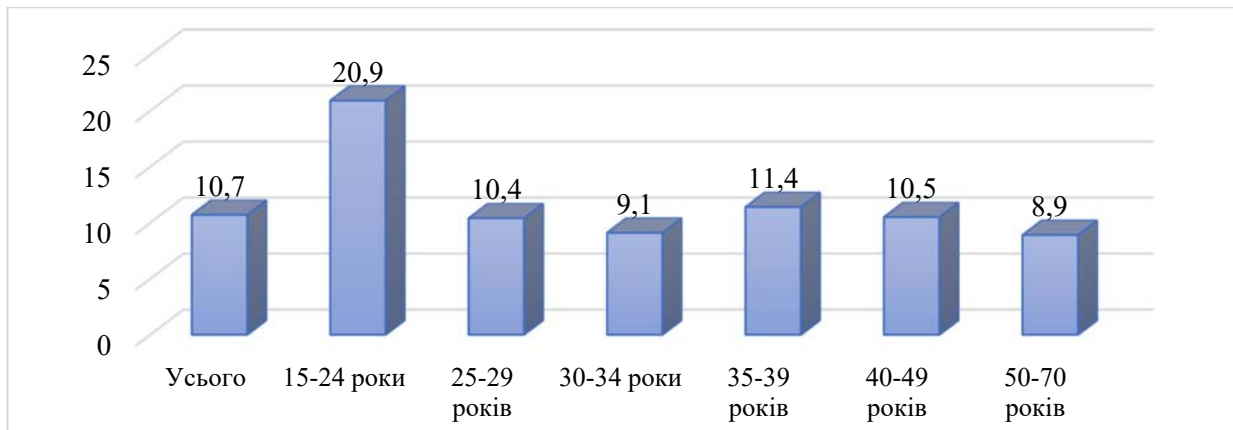

Рис. 2.а. Рівень недовикористання робочої сили у віці 15-70 років, у відсотках до робочої сили, з урахуванням потенційної робочої сили в 2021 р., відповідного віку

Джерело: [13]

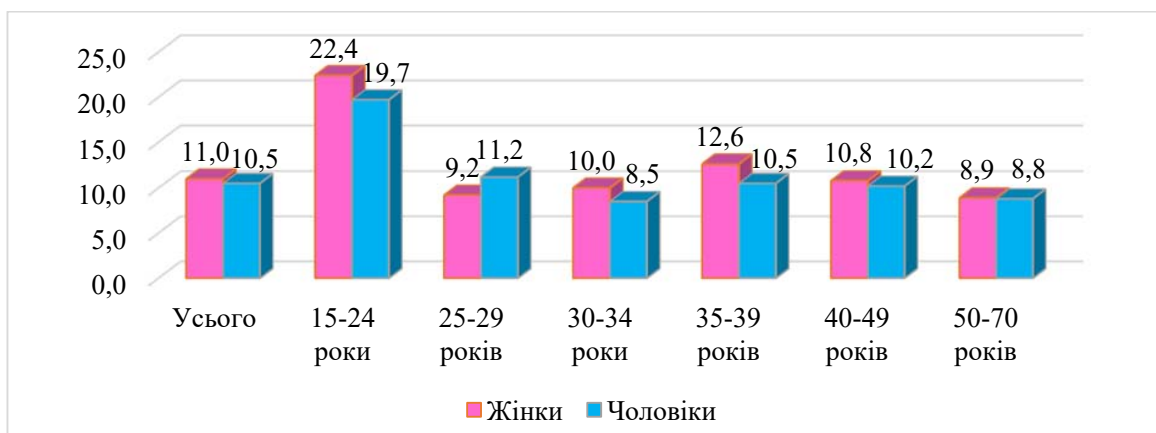

Рис. 2.б. Рівень недовикористання робочої сили у віці 15-70 років за статтю, у відсотках до робочої сили, з урахуванням потенційної робочої сили у 2021 р., відповідного віку

Джерело: [13]

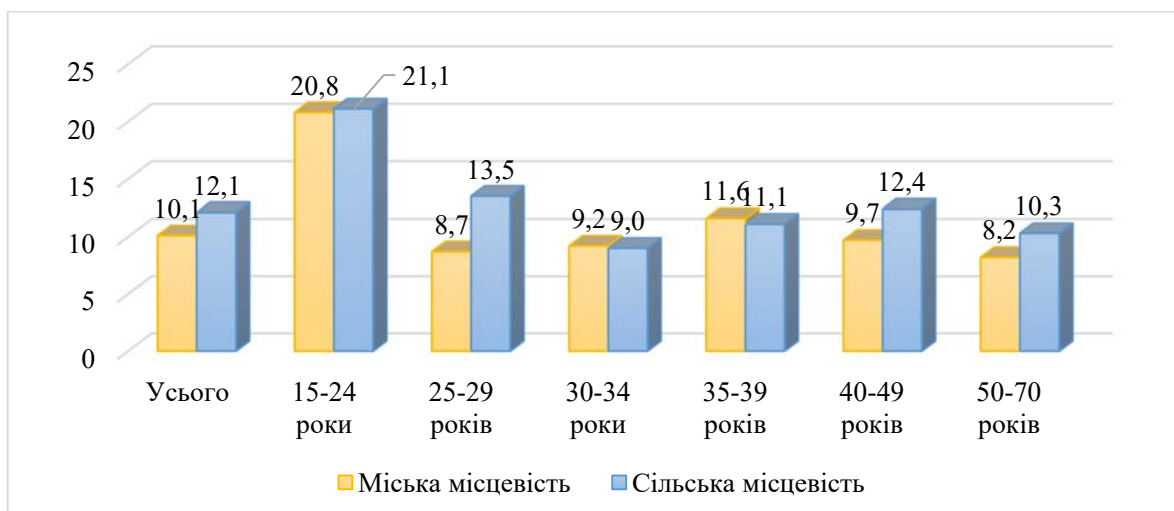

Рис. 2.в. Рівень недовикористання робочої сили у віці 15-70 років за типом місцевості, у відсотках до робочої сили, з урахуванням потенційної робочої сили у 2021 р., відповідного віку

Джерело: [13]

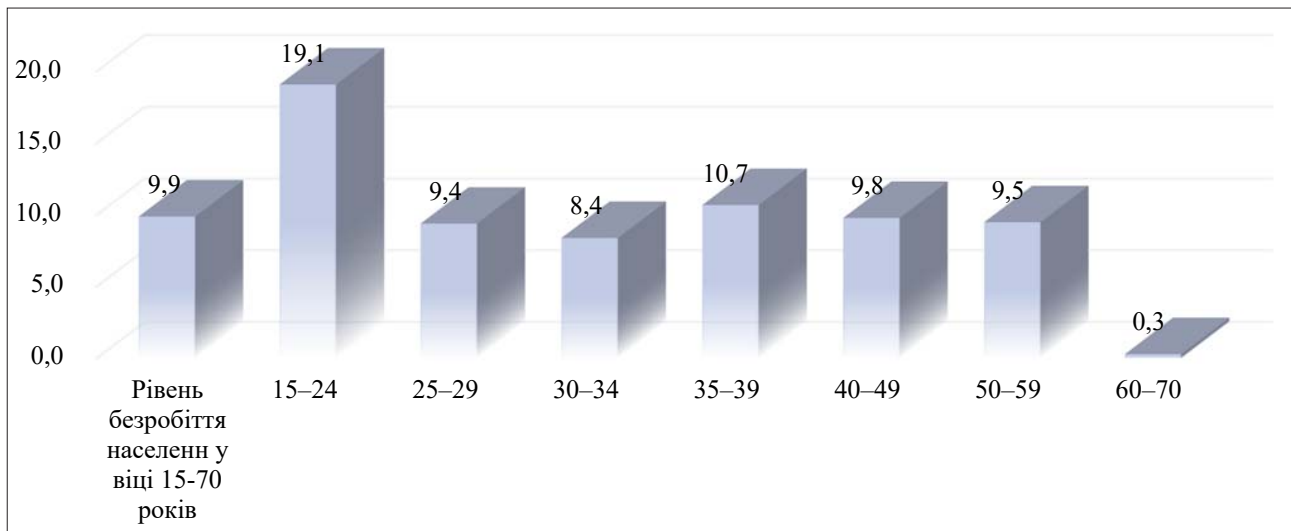

Рис. 3. Рівень безробіття населення за віковими групами у 2021 р., %

Джерело: [13]

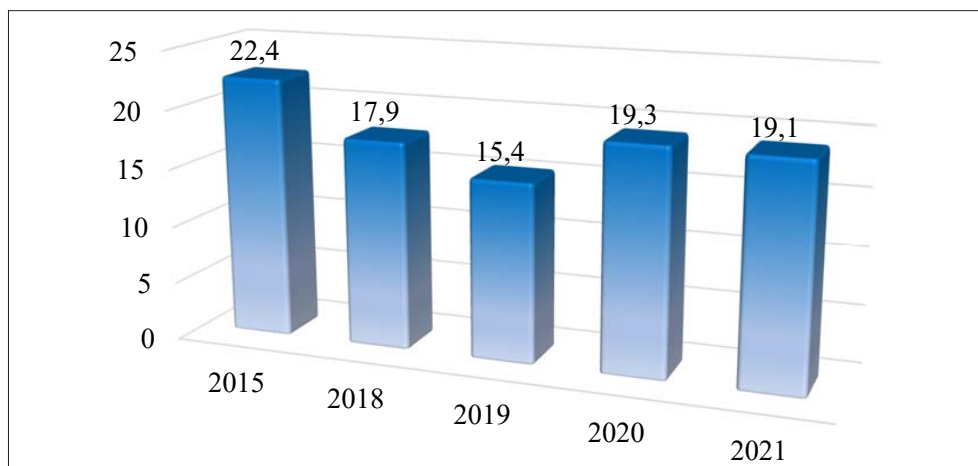

Рис. 4. Рівень безробіття населення у віці 15–24 років у 2015–2021 рр., %

Джерело: [13]

Польщі, США, Швеції, Німеччини, він пише, що потрібно формувати мотивацію до отримання робітничих професій, розрізняючи мотивацію залежно від категорій населення: старшокласники шкіл регіону, особи старшого і середнього віку та безробітні. Також він вказує на те, що первинне значення в мотивації до отримання робітничих професій є розмір заробітної плати [7].

Проблемою, яка буде мати колосальний негативний наслідок для національного ринку праці є втрата освітнього потенціалу через війну в Україні. І. Петрова, досліджуючи освітній чинник мобільності на ринку праці, зазначає про те, що спостерігається спадна динаміка показників стану вищої освіти в Україні, а саме: зменшується кількість закладів освіти, зменшується кількість студентів [5, с. 209].

Це в той час, коли в Україні відбуваються дискусії стосовно відбудови та відродження країни, і молодь має стати одним із цільових орієнтирів в політиці формування конкурентоспроможної економіки.

Дослідження нормативно-правових документів доводить, що в Україні законодавчо закріплені права молодих осіб на скорочений робочий час, діють програми професійної орієнтації та підготовки для молоді в територіальних центрах зайнятості, стимулюється працевлаштування молоді, що закріплено в Кодексі законів про працю [14], Законі України Про зайнятість населення [15], Законі України Про основні засади молодіжної політики [16], Указі Президента України Про національну молодіжну стратегію до 2030 року, метою якої є створення можливостей для молоді, яка проживає в Україні,

бути конкурентоспроможною, брати участь у житті суспільства, свідомо робити свій внесок у подальший його розвиток [17].

Однак, проблема з зайнятістю молоді залишається невирішеною через слабкий інформент законодавства, поширення неформальної зайнятості та тіньового сектору. Проведене дослідження доводить, що характерними особливостями в системі інтеграції молоді до соціально-трудових відносин в Україні є:

- міна характеру соціально-трудових відносин з поширенням неформальної та прекарної зайнятості з мінімальними соціальними гарантіями або взагалі без них; змінюється ринок праці, змінюється формат зайнятості, поширюється платформна зайнятість, яка супроводжується соціально-трудовими ризиками, про що зазначають науковці [18];

- однією з важливих проблем є невисокі шанси знайти роботу в межах гідної праці;

- високий рівень безробіття серед осіб вікової групи 15–24 років;

- проблемним питанням залишається рівень заробітної плати, який часто не відповідає вкладеним інвестиціям в освіту;

- наявність категорії NEET;

- зайнятість не за отриманим освітнім фахом, що ставить під питання ефективності інвестицій в освіту, що зменшує привабливість освіти для молодих людей;

- не дивлячись на сформовану нормативно-правову базу з питань зайнятості та трудових прав молоді, проблема молодіжної зайнятості ускладнена через недотримання норм чинного законодавства;

- еміграція молоді в пошуках більшого доходу та можливостей;

- проблемою національного ринку в умовах війни з позицій зайнятості молоді обумовлена їх участю у військових діях та волонтерських рухах.

Враховуючи вище викладене, вважаємо за доцільне сформулювати основні цілі та напрями молодіжної політики зайнятості.

Слід подолати проблему безробіття серед молоді та NEET в Україні. Молодь вважається вразливою категорією населення. Несформовані інститути переходу молоді від освіти до зайнятості формують проблеми відчуженості, бідності, в той час як молодь є важливим потенціалом розвитку країни.

В системі професійної підготовки варто удосконалити співпрацю з підприємствами для подальшого працевлаштування студентів. Потребують на подальший розвиток виробничі практики з подальшим працевлаштуванням, покращення співробітництва між навчальними закладами та роботодавцями.

Слід послабити бар'єри переходу молоді на ринок праці.

Серед напрямів залучення до вищої освіти запровадити пільгове кредитування молоді.

Слід розвивати молодіжну політику з підтримки молодих сімей, щоб молоді люди мали можливість навчатися, працювати, бути залученими до суспільного та трудового життя.

Потребує на удосконалення та розширення програми роботи з молоддю в територіальних центрах зайнятості України, організація освітнього процесу з запобіганням відторгнення молоді. На наш погляд, зробити вибір щодо вступу до професійних закладів було б легше, якби молоді люди розуміли, де вони будуть працювати після закінчення професійного закладу.

Для забезпечення зайнятості необхідним є розвиток економіки зі створенням робочих місць із гідними умовами праці.

Ефективним заходом працевлаштування внутрішньо переміщених осіб стало надання компенсації роботодавцю витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб у розмірі 6500 грн. (Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 331 [19]), у зв'язку з чим було збільшено витрати на цей вид допомоги в бюджеті. Схожі заходи можна запровадити і для молоді.

Необхідно і на далі підвищувати якість освіти, рівень довіри до навчальних закладів за рахунок формування конкурентоспроможної молоді. Впроваджувати інновації та спрямовувати інвестиції в розвиток освіти в Україні.

Серед напрямів подолання означених проблем Т. Перегудова звертає увагу на необхідності вбудовування в систему соціального захисту методів, спрямованих на мотивацію молоді до повернення на ринок праці за рахунок встановлення більш високого рівня заробітку, що не підлягає обліку, збільшення кредиту за податком на трудовий дохід, премії за повернення до трудової діяльності, стимулювання самостійної зайнятості, збільшення допомоги за доглядом за дитиною при виході на ринок праці [6, с. 43].

Висновки. Політика молодіжної зайнятості відіграє важливу роль для подальшого соціально-економічного розвитку країни. Від дієвості та ефективності освітніх програм та інструментів інтеграції молоді до зайнятості залежить формування конкурентоспроможної економіки, майбутнє нації. Освітня політика невіддільна від молодіжної політики зайнятості, тому реформи мають відбуватися комплексно з урахуванням процесів на ринку праці, в системі соціально-трудових відносин та в системі освіти.

Бібліографічний список

1. Global Employment Trends for Youth 2020: Technology and the future of jobs. International Labour Office – Geneva: ILO, 2020. 184 p. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_737648.pdf (дата звернення: 24.12.2023).
2. The European Youth Guarantee: A systematic review of its implementation across countries Veronica Escudero, Elva Lopez Mourelo. Research Department Working Paper No. 21. August 2017. 29 p. International Labour Office. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_572465.pdf (дата звернення: 26.12.2023).
3. Renewing commitment to youth employment by endorsing a follow-up plan of action on youth employment for the period 2020–30. 19 p. International Labour Organization. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_757859.pdf (дата звернення: 24.12.2023).
4. Костриця В., Бурлай Т. Модернізація системи професійної освіти та навчання Євросоюзу у контексті цілей зайнятості. *Вісник Інституту економіки та прогнозування*. 2019. 88 с. С. 17–29. URL: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/%D0%92%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2019.pdf (дата звернення: 30.12.2023).
5. Мобільність робочої сили України: тенденції та перспективи : колективна монографія / за наук. ред. д.е.н., проф. І.Л. Петрової, д.е.н. В.В. Близнюк ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/Mobil'nist'-robochoi-syly-Ukrainy.pdf>. (дата звернення: 10.01.2024).
6. Перегудова Т. Практики підтримки соціально-трудової інклюзії молоді. *Вісник Інституту економіки та прогнозування*. 2019. 88 с. С. 40–43. URL: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/%D0%92%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2019.pdf (дата звернення: 27.12.2023).
7. Куліков Г. Мотивація до отримання робітничих професій для потреб регіонального ринку праці. *Вісник Інституту економіки та прогнозування*. 2019. 88 с. С. 44–49. URL: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/%D0%92%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2019.pdf (дата звернення: 27.12.2023).
8. Антонюк В. Проблема розбалансованості професійної підготовки кадрів в Україні та шляхи її вирішення. *Вісник Інституту економіки та прогнозування*. 2019. 88 с. С. 50–55. URL: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/%D0%92%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2019.pdf (дата звернення: 20.12.2023).
9. Кириленко В.І., Чалюк Ю.О. NEET-молодь у системі соціально-економічних відносин. *Економіка управління та адміністрування*. Червень 2022. URL: <http://surl.li/rpelr> (дата звернення: 11.01.2024).
10. Реформування молодіжної політики відповідно до сучасних запитів молоді та держави. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2012–2021 років) / редкол.: Попатенко М.М., гол. ред. коллег.; Бондар Т.В. та ін. Київ : ТОВ «Ройлайд», 2021. 100 с. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/dopovid-molod-2012-2021-pdf.pdf (дата звернення: 09.01.2024).
11. Молодь на ринку праці: навички ХХІ століття та побудова кар'єри. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні. Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. Київ, 2019. 107 с. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/shorichni_dopovidi/shorichna-dopovid-pro-stanovishe-molodi.pdf (дата звернення: 26.12.2023).
12. Участь молоді в процесах реформування держави. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2017 року). Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики / редкол.: Жданов І.О., гол. ред. коллег., Ярема О.І. та ін. Київ : ДП «Редакція інформаційного бюлетеня «Офіційний вісник Президента України», 2018. 100 с. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/shorichni_dopovidi/dopovid.pdf (дата звернення: 30.12.2023).
13. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.12.2023).
14. Кодекс Законів про працю України. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 07.01.2024).
15. Закон України Про зайнятість населення. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення: 07.01.2024).
16. Закон України Про основні засади молодіжної політики. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 07.01.2024).
17. Указ Президента України Про національну молодіжну стратегію до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text> (дата звернення: 08.01.2024).
18. Перегудова Т. Соціально-трудові ризики платформної зайнятості. *Актуальні проблеми науки та освіти: реалії та перспективи: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції Громадської організації Міжнародна асоціація науковців*. м. Київ. 07 грудня 2023 року. 186 с. С. 33–35. URL: <http://surl.li/rpelb> (дата звернення: 10.01.2024).

19. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 331 Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2024).

References

1. Global Employment Trends for Youth 2020: Technology and the future of jobs. International Labour Office. (2020) Geneva: ILO, 184 p. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/--dcomm/---publ/documents/publication/wcms_737648.pdf (accessed December 24, 2023).
2. The European Youth Guarantee: A systematic review of its implementation across countries Veronica Escudero, Elva Lopez Mourelo. Research Department Working Paper No. 21. (August, 2017) 29 p. International Labour Office. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_572465.pdf (accessed December 26, 2023).
3. Renewing commitment to youth employment by endorsing a follow-up plan of action on youth employment for the period 2020–30. 19 p. International Labour Organization. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_757859.pdf (accessed December 24, 2023).
4. Kostyrytsya V., Burlay T. (2019) Modernizatsiia systemy profesiinoi osvity ta navchannia Yevrosoiuzu u konteksti tsilei zainiatosti. [Modernization of the EU's vocational education and training system in the context of employment objectives]. *Visnyk Instytutu ekonomiky ta prohnozuvannia*. 88 p. P. 17–29. Available at: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/%D0%92%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2019.pdf (accessed December 30, 2023).
5. Petrova I. L., Blyzniuk V. V. (eds.) (2023) Mobilnist robochoi syly Ukrainy: tendentsii ta perspektyvy [Labor force mobility of Ukraine: trends and prospects]. Kolektyvna monohrafiia. NAN Ukrainy, DU «In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy». Kyiv. 334 p. Available at: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/Mobilnist-robochoi-syly-Ukrainy.pdf> (accessed January 10, 2024).
6. Perehudova T. (2019) Praktyky pidtrymky sotsialno-trudovoi inkluzii molodi. [Practices to support youth labor inclusion]. *Visnyk Instytutu ekonomiky ta prohnozuvannia*. 88 p. Pp. 40–43. Available at: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/%D0%92%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2019.pdf (accessed December 27, 2023).
7. Kulikov G. (2019) Motyvatsiia do otrymannia robitynychkh profesii dlia potreb rehionalnogo rynku pratsi. [Motivation to obtain employee professions for the needs of a regional labor market]. *Visnyk Instytutu ekonomiky ta prohnozuvannia*. 88 p. Pp. 44–49. Available at: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/%D0%92%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2019.pdf (accessed December 27, 2023).
8. Antoniuk V. (2019) Problema rozbalansovanosti profesiinoi pidhotovky kadriv v Ukraini ta shliakhy yii vyrishennia [The problem of the imbalance of professional training in Ukraine and ways of its solutions]. *Visnyk Instytutu ekonomiky ta prohnozuvannia*. 88 p. Pp. 50–55. Available at: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/%D0%92%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2019.pdf (accessed December 20, 2023).
9. Kyrylenko V., Chaliuk Yu. (2022) NEET-molod u systemi sotsialno-ekonomichnykh vidnosyn. [NEETs in the system of socio-economic relations]. *Ekonomika upravlinnia ta administruvannia*. Available at: <http://surl.li/rpelp> (accessed January 11, 2024).
10. Popatenko M. M., Bondar T.V. ta in. (eds.) (2021) Reformuvannia molodizhnoi polityky vidpovidno do suchasnykh zapytiv molodi ta derzhavy [Reforming youth policy in accordance with the modern demands of youth and the state]. Shchorichna dopovid Prezydentovi Ukrainy, Verkhovni Radi Ukrainy ta Kabinetu Ministriv Ukrainy pro stanovyshe molodi v Ukraini (za pidsumkamy 2012–2021 rokiv). Kyiv: TOV «Roilaid». 100 p. Available at: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka_dopovid-molod-2012-2021-pdf.pdf. (accessed January 9, 2024).
11. Molod na rynku pratsi: navychky XXI stolittia ta pobudova kariery (2019) [Youth on the labor market: 21st century skills and career building]. Shchorichna dopovid Prezydentovi Ukrainy, Verkhovni Radi Ukrainy, Kabinetu Ministriv Ukrainy pro stanovyshe molodi v Ukraini. Derzh. in-t simeinoi ta molodizhnoi polityky. Kyiv. 107 p. Available at: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/shorichni_dopovidi/shorichna-dopovid-pro-stanovyshe-molodi.pdf (accessed December 26, 2023).
12. Zhdanov I. O., Yarema O. Y. ta in. (eds.) (2018) Uchast molodi v protsesakh reformuvannia derzhavy [Youth participation in state reform processes]. Shchorichna dopovid Prezydentovi Ukrainy, Verkhovni Radi Ukrainy, Kabinetu Ministriv Ukrainy pro stanovyshe molodi v Ukraini (za pidsumkamy 2017 roku) / Derzh. in-t simeinoi ta molodizhnoi polityky. Kyiv: DP «Redaktsiia informatsiinoho biuletenu «Ofitsiyni visnyk Prezidenta Ukrainy». 100 p. Available at: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/shorichni_dopovidi/dopovid.pdf (accessed December 30, 2023).
13. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Available at: ukrstat.gov.ua (accessed December 20, 2023).
14. Kodeks Zakoniv pro pratsiu Ukrainy [Labor Code of Ukraine]. Ofitsiyni sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (accessed January 7, 2024).

15. Zakon Ukrainy Pro zainiatist naseleennia [Law of Ukraine On Employment of the Population]. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (accessed January 7, 2024).
16. Zakon Ukrainy Pro osnovni zasady molodizhnoi polityky [Law of Ukraine On Basic Principles of Youth Policy]. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (accessed January 7, 2024).
17. Ukaz Prezidenta Ukrainy Pro natsionalnu molodizhnu stratehiu do 2030 roku [Decree of the President of Ukraine On the National Youth Strategy until 2030]. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text> (accessed January 8, 2024).
18. Perehudova T. (December 7, 2023) Sotsialno-trudovi ryzyky platformnoi zainiatosti [Social and labor risks of platform employment]. *Aktualni problemy nauky ta osvity: realii ta perspektyvy: materialy II mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii Hromadskoi orhanizatsii Mizhnarodna asotsiatsiia naukovtsiv*. M. Kyiv. 186 p. Pp. 33–35. Available at: <http://surl.li/rpelb> (accessed January 10, 2024).
19. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20 bereznia 2022 r. No. 331 Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia robotodavtsiu kompensatsii vytrat na oplatu pratsi za pratsevlashtuvannia vnutrishno peremishchenykh osib vnaslidok provedennia boiovykh dii pid chas voiennoho stanu v Ukraini [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 20, 2022 No. 331 On approval of the Procedure for providing compensation to the employer for labor costs for the employment of internally displaced persons as a result of hostilities during martial law in Ukraine]. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text> (accessed January 15, 2024).

Стаття надійшла до редакції 15.02.2024

Olha Serikova

Candidate of Sciences (Economics), Docent,
Associate Professor at the Department of Accounting and Taxation,
East Ukrainian Volodymyr Dahl National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0410-1242>

PROBLEMS AND DIRECTIONS OF YOUTH SOCIAL AND LABOR INTEGRATION IN UKRAINE

The article is devoted to the analysis of problems of youth integration into employment. **The objective** of the article is to investigate the peculiarities of the social and labor integration of youth in Ukraine with the determination of the main problems, goals and directions for minimizing negative phenomena on the national labor market. The article emphasizes the problem of youth alienation, which creates social and economic risks for Ukrainian society. **Methods.** To achieve the goal, the following scientific methods were used: statistical analysis – when studying the level of youth alienation from employment, comparative analysis and generalization – when determining the characteristics of youth in the labor market in comparison with other age groups and researching means of improving the integration of youth into social and labor relations, methods of logical analysis and systematicity – when determining directions for improving youth policy in terms of educational training and integration into employment. **The result** of the study was the identification of characteristic features in the system of youth integration into social and labor relations in Ukraine, among which: a change in the nature of social and labor relations with the spread of informal and precarious employment with minimal social guarantees or without them at all, a high level of unemployment among people of the age group 15–24 years old, low salary, presence of the NEET category, non-compliance with the norms of the current labor legislation, emigration of young people in search of higher income and opportunities. The problem of the national market in the conditions of war from the point of view of youth employment is their participation in military operations and volunteer movements. **Scientific novelty.** The substantiation of directions for social and labor integration of youth in Ukraine, which consists in the improvement of social, educational and employment policy, has gained further development. **Practical significance.** The proposals are aimed at reducing the level of exclusion of youth in the labor market, overcoming the problem of NEET and increasing the level of employment.

Keywords: youth, labor potential, employment, labor market, education, social and labor relations, social policy, employment policy.